

Lukasevangeliet

Kap 1,1-4: Forord

I én lang sætning indleder Lukas sit evangelium

Luk ser sig som tredje led i overleveringen: 1) Øjenvidner – 2) Ordets tjenere – 3) Dem, der samlede overleveringerne og skrev.

Menigheden er nu etableret. Luk samler nu det op, som er baggrund for kirkens eksistens.

Theofilus betyder ”den der holder af Gud”.

Den evangeliske fortælling skal opmuntre og afklare Theofilus’ tro.

Kap 1,5 – 2,52: Jesu fødsel og barndomshistorie

1,5-25	Bebudelsen af Johannes Døberens fødsel
1,26-38	Bebudelsen af Jesu fødsel
1,39-45	Mødet mellem Maria og Elizabeth
1,46-56	Marias lovsang (Magnifikat)
1,57-66	Johannes Døberens fødsel
1,67-80	Zacharias’ lovsang (Benediktus)
2,1-20	Jesu fødsel
2,21-40	Simeon og Anna, de to vidner
2,41-52	Jesus som tolvårig i Jerusalems tempel

De to fødselsberetninger

- De to beretninger om henholdsvis Johannes’ og Jesu fødsel fortælles sideløbende. Læseren lades ikke i tvivl om, hvor vægten lægges. Jesu fødselshistorie har langt den overvejende plads.
- Med Jesu fødsels- og barndomshistorie får vi også et indblik i Lukas’ sociale og politiske verden.
- Elisabeth omtales som ”af Arons slægt”, men hun er uden barn, ufrugtbar, og dermed ikke i stand til at opfylde sin opgave som kvinde og hustru i datidens samfund
- Maria introduceres (1,27) som værende uden familiebaggrund. Hun er forlovet med Josef, som er af Davids slægt, men altså endnu ikke blevet en del af hans hus og hans sociale status.

Jesu fødsel: Kap 2, 1-21

Jesu fødsel placeres i en verdenshistorisk sammenhæng

Problemer med tidsangivelsen:

- Jesu fødsel har sikkert fundet sted i kejser Augustus’ regeringstid. Augustus død år 4 før år 0
- Kvirinius blev først statholder i provinsen Syrien år 6 efter år 0
- Folketællingen skyldes skatteudskrivning, da Judæa overgik til at være direkte styret fra Rom.

Fødslen:

- Ligesom alle andre vandrer også Josef ”til sin by” for at lade sig indskrive, dvs. til hans oprindelsessted. Josef bliver altså præsenteret for læserne som ”af Davids slægt”.
- Enkelt og i få ord fortælles der nu om fødslen. Jesus er Marias førstefødte, hvilket dels støtter udsagnet om, at hun var jomfru ved undfangelsen, og dels har Jesus som den førstefødte arveretten til Davids trone, hvilket igen peger på hans messianske opgave.
- Luk beskriver de ydmyge omgivelser, som fødslen sker i. På grund af trængslen er det en stald, som sandsynligvis var eneste ”gæsteværelse” hos en fattig familie.
- Hyrderne er de første, der får budskabet om Jesu fødsel. I datidens samfund befinder hyrderne sig på bunden af samfundet.
- Det er en ”Herrens engel”, der bringer budskabet til hyrderne – måske er det englen Gabriel – og englen er fulgt af en ”himmelsk hærskarer”. Her på Betlehems mark mødes altså himmel og jord.
- Den nyfødtes titler forkyndes: Frelser, Messias, Herre.

- Englenes hymne understreger universalismen i Luk. Med fødslen af dette barn er Guds nåde kommet til *hele* verden.

Kap 4, 16-30: Jesus i Nazarets synagoge

- Jesus står her i synagogen både som profeten, den forventede Messias og Herrens tjener
- Med ordene fra Es 61 får vi indholdet af Jesu sendelse:
 - 1) Godt budskab til fattige
 - 2) Frigivelse af fangne og syn til de blinde
 - 3) Frisættelse af undertrykte
- ”fattige” = dem der religiøst set er sat ud i samfundets yderkant.

Kap 10,25-37: Lignelsen om den barmhjertige samaritan

1. I den jødiske lov har vi buddet om kærlighed til Gud i 5 Mos 6,4-5:
Hør, Israel! Herren vor Gud, Herren er én. Derfor skal du elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke.
2. Og buddet om kærlighed til næsten (3 Mos. 19,18):
Du må ikke hævne dig eller gemme på vrede mod dit folks børn, du skal elske din næste som dig selv.

Den lovkyndiges spørgsmål ”Hvem er min næste” er et spørgsmål om grænser. Der må være nogen, der er min ”ikke-næste”!

Spørgsmålet forudsætter et ”jeg”, hvis forpligtelser kan gradueres indtil man når en grænse, hvor ”næsten” ikke findes – men kun fjenden.

Lignelsen er en *eksempelfortælling*.

Præsten og levitten, der går forbi, har sikkert deres hjem i Jeriko, men deres kultiske tjeneste er i Jerusalem. De vil undgå at blive kultiske urene

Levit - ansvarlig for liturgien og for ordenen omkring tempelgudstjenesten,

Samaritanere – jødiske sekt med centrum i Samaria - overholdt også renhedsforskrifterne !

Lignelsen afsluttes med et spørgsmål, der lader tilhøreren opleve historien fra den såredes synspunkt
Jesus kan nu med vægt fordre den lovkyndige at følge samaritanerens eksempel.

Kap 14,15-24: Lignelsen om det store festmåltid

- Lighed med Matt 22,1-14: Kongesønnens bryllup – om er en *allegori* på frelseshistorien.
- Thomasevangeliet har en tredje variant
- Pointe: Det overraskende er , at værten er parat til at fylde sit hus med dem, som er i samfundets periferi.
- Sådan forstået bliver lignelsen også et forsvar for Jesu egen handlemåde
- Lignelsen er et billede på evangeliets grænsesprængende karakter. Begrundelse for hedningemissionen.
- Allegoriske træk: Værten kaldes til sidst ”Herre” (græsk = kyrios). Festen er den messianske fest, Gudsrigets fest.

Kap 15,4-32: Det forsvundne får, den tabte mønt, den fortabte søn

- Lignelsen om **det tabte får** er et forsvar for Jesu omgang med ”toldere og syndere”.
- Pointe – og det samme gælder den følgende om den tabte mønt – er glæden over det genfundne.
- Denne glæde er Guds glæde over den ene synder, som omvender sig i forhold til alle de (selv)retfærdige, der ikke har behov for omvendelse (v 7)

Syndere:

1. Personer med en umoralsk livsstil (ægteskabsbrydere, bedragere og andre kriminelle).
2. Folk med et arbejde, der betød ”urenhed”(skatteopkrævere/toldere, hyrder, æseldrivere, garvere)

Matt 18,12-14	Luk 15,4-7	Thomasevangeliet, logion 107
Hvad mener I? Hvis en mand har hundrede får, og ét af dem farer vild, lader han så ikke de nioghalvfems blive i bjergene og går ud og leder efter det vildfarne? Og lykkes det ham at finde det, sandelig, jeg siger jer, han glæder sig mere over det end over de nioghalvfems, der ikke fór vild. Således er det jeres himmelske faders vilje, at ikke en eneste af disse små skal gå fortabt.	»Hvis en af jer har hundrede får og mister et af dem, lader han så ikke de nioghalvfems blive i ødemarken og går ud efter det, han har mistet, indtil han finder det? Og når han har fundet det, lægger han det glad på sine skuldre, og når han kommer hjem, kalder han sine venner og naboer sammen og siger til dem: Glæd jer med mig, for jeg har fundet det får, jeg havde mistet. Jeg siger jer: Sådan bliver der større glæde i himlen over én synder, der omvender sig, end over nioghalvfems retfærdige, som ikke har brug for omvendelse.	Jesus sagde: Riget er som en fårehyrde, der havde hundrede får. Et af dem, der var det største, løb bort. Han forlod de nioghalvfems og ledte efter det ene, indtil han fandt det. Efter at have gjort sig dette besvær sagde han til fåret: Jeg elsker dig højere end de nioghalvfems.

Lignelsen om **den tabte mønt**

- Her er den handlende person en fattig kvinde. Måske har drakmen hørt til det smykke, som hun fik som brudegave.
- Et smykke med ti drakmer vidner om fattigdom. En drakmes værdi = 4,5 g sølv.
- Andre træk: Kvinden må tænde et lys, for at kunne se at lede efter mønten. Fattiges boliger var uden vinduer!

Lignelsen om **den fortabte søn**

Udbetaling af arv:

Ifølge 5 Mos 21,17 fik den førstefødte dobbelt så meget som de øvrige sønner. Og i dette tilfælde beder den yngste altså om en tredjedel af faderens ejendom.

1) ved testamente – 2) eller som gave mens faderen endnu var levende. Det gav først rådighed over eller ret til at bruge denne efter faderens død. Men sønnen kræver netop retten til at bruge arven og begynde et nyt liv.

Lignelsen afspejler den jødiske udvandring.

Sønnen går i tjeneste hos en hedning. Han synker så dybt en jøde kunne synke, nemlig at vogte svin (3 Mos 11,7). Hos de fremmede kan han ikke overholde de jødiske renhedsforeskrifter eller sabbatten.

Sammenligningen med toldere og syndere er oplagt.

V 17-19 skildrer i form af en monolog, hvordan sønnen ”går i sig selv”, dvs. kommer til fornuft, bryder op og vender hjem. Hans syndserkendelse er åbenbar: Han har syndet overfor ”himlen” (= betegnelse for Gud) og overfor sin fader.

V 25-32 fortæller så om den ældste søns reaktion og faderens svar. At der i reaktionen sigtes til farisæerne – eller i bredere forstand selve det jødiske folk – bliver tydeligt i ordvalget. Den ældste har altid været faderen nær, men også (lidt bittert) træillet under ham. Adskillelsen til faderen er nu tydelig: Han kan ikke dele hans glæde over den hjemvendte søn. Gik den ældste broder hjem til festen?

Kap 16,1-13 Den utro (eller den kloge) godsforvalter

- Selve lignelsen: v 1 – 8a.
- Kommentarer til lignelsen: v 8b – 13. Formanende
- Skyldes de høje tal på skyld påløbne renter? Forbud mod rentetagning i Moseloven (fx 5 Mos 24,20-21)
- Forvalteren fremtræder som et forbillede – men hvori består det forbilledlige? At handle resolut i en krisesituation? At forvalte rigdom til fordel for velgørenhed?

- Mulig pointe: Forvalteren står i en krisesituation, hvor han må vælge mellem at binde sig til Gud eller mammon.

Kommentarerne til lignelsen om godsforvalteren binder denne sammen med lignelsen om den rige mand og Lazarus. Mellem lignelserne har vi Jesu tale til farisæerne v 14 – 18.

Kap 16, 19-31 - Den rige mand og Lazarus

Døden. Jødedommens to forestillinger om døden:

1) Dødsriget er et mørkt sted under jorden langt fra Gud, svarende til forestillingen om Sheol eller det græske Hades

2) Dødsriget opfattes som en mellemtilstand inden opstandelsen til den endelige dom.

Det er denne jødiske opfattelse, som Jesus anvender

Jesu forholdet sig ikke til selve forestillingerne og giver ingen belæring

Kap 22-23: Lidelseshistorien – to tekster

Kap 22,7-23 Nadvermåltidet

I selve beretningen om nadverens indstiftelse er der ingen tydelige henvisninger til det jødiske påskemåltid.

Vi ser kun de handlinger, uddeling af brødet og vinen, som passer med påskemåltidets ordning

Lukas' version adskiller sig fra Matt/Mark og 1. Kor 11 på følgende punkter:

1. Hos Lukas slår den liturgiske brug stærkere igennem ved opfordringen til at gentage denne handling til ihukommelse af Jesus. Det gælder også 1 Kor.
2. Vinen som Jesu blod tydes som den nye pagt, syndernes forladelse.

Som indledning til måltidet er blikket rettet mod Guds rige og er kædet sammen med påskemåltidet.

Dernæst indstifter Jesus nadveren, og dermed erstatter menighedens nadver nu det jødiske påskemåltid.

Nadveren bliver den ny pagts måltid.

Brødet er Jesu legeme, som gives for disciplene. Og vinen er hans blod, som udgydes for dem.

Med denne tydning af brødet og vinen får deltagelsen i nadvermåltidet frelsende betydning.

Kap 23,1-25 Forhøret hos Pilatus og Herodes. Dommen

Kap 23, 6-12 har ingen parallel i de andre evangelier.

- Pilatus konstaterer, at Jesus kommer fra Galilæa, altså hører han strengt taget under Herodes Antipas' retsområde. Herodes er belejligt nok i Jerusalem.
- Herodes er lige så ubeslutsom som Pilatus og sender derfor Jesus tilbage.
- Pilatus sammenkalder igen rådet - Jesus kan ikke anklages for noget, der medfører dødsstraf (13-16)
- Pilatus bøjer sig endelig for folkemængdens krav.
- Romerne er ansvarlige for henrettelsen – og handler på grundlag af det jødiske råds anklage.

Kap 24: Opstandelsen og ophøjelsen

Vandringen til Emmaus 24,13-35

- Vandringen fra Jerusalem (14-15)
- Den fremmede. Disciplenes øjne er "lukkede". De ser intet (16)
- Den fremmede spørger (17-18)
- Disciplenes beretning om Jesu tilfangetagelse, lidelse og død, den tomme grav(19-24)
- Den fremmedes tolkning af Jesu lidelse og død (25-27)
- Disciplene spørger den fremmede (28-30)
- Disciplenes øjne "åbnes". De forstår (31-32)
- Vandringen tilbage til Jerusalem (33-35)

Fortællingen afspejler menighedens tro på, at Jesus selv er til stede i nadverfejringen

Disciplenes budskab efter tilbagekomsten til Jerusalem bekræftes med henvisning til Peters oplevelser: "Herren er virkelig opstået, og han er set af Simon" (v 34).

Måske er denne ultra-korte formel en genklang af kirkens ældste påskebudsskab.